

Kaxildo Alkortaren hilberri-txostena (1943-2021)

SARRIUGARTE IRIGOIEN, Iñaki
Mendebalde Fundazioa

Guruzne, Ekaitz, Maier Amor, Elene, Ibai, Iñazio, Amaia; omenduen senideok; euskaltzainok; euskaltzaleok... Egun on!

Ohore handi ere handia da niretzat, hemen, Euskaltzaindian, Kaxildoren omenezko berbak zuenganatzea. Izan ere, txera berezia nion Kaxildori, giza balio ugariaren jabe baitzen.

Era berean, eskerrak eman nahi dizkiet adiskide biri, Mikel Larunberi eta Manu Ormazabali, eskainitako laguntzagatik. Eskerrik asko, bihotz-bihotzez.

Basurtuko frontoian

Kaxildo z gordetzen dudari lehen gomuta pilotaren ingurukoa da. Zuetariko baten batek gogoan izango du Bilboko Basurtu auzoan frontoi txiki bat zegoela, “Jardines Iparralde” garagardotegiko beheko solairuan, hain zuzen ere. Sei koadroko pilotaleku txikitxo. Hantxe ezagutu nuen nik Kaxildo, bertara joaten zen-eta pilotatza. 1967-1969. urteetan izango zen, urte horietan Bilboko jesuiten kolegioan eskolak ematen aritu zelako. Ni, orduan, nerabea nintzen, eta, pilotan egiten genuen arren, gurea gehiago izaten zen bertan egiten ziren txapelketetako partiduak-eta ikustea. Ordurako Kaxildo gizon egina zen, sendoa, gizandi bat. Nik, behintzat, holaxe gogoratzen dut gaurko nire talaiatik. Urteak joan, urteak etorri, ereti asko izan genituen orduko eta gaurko pilota munduko gorabeheraz berba egiteko, gozatu egin ere.

Pilotari izana eta pilotazale sutsua genuen Kaxildo, baina ahazteko ez dena pilota-taldeetan eginiko lana da: Portugaleteko “Izarra” pilota-taldeko kide eta

bultzatzaile ez ezik, zuzendari ere izan zen. Sestaoko “Lagun Artea” pilota-taldekotik deitu, eta bertara laguntzera... Era berean, Hegoaldeko “Pilotarien Batzarra” elkarteko kide eta zuzendaritza taldekoa izan zen. Horretan bazuen antza Jean Haritschelhar euskaltzainburu izandakoarekin: hura ere, pilotaria gaztetan; hura ere, Iparraldeko “Pilotarien Biltzarra” elkarteko kide eta zuzendaritza taldekoa; eta biak ala biak euskararen aldeko beharginak. Jean Haritschelhar euskaltzainburu zela hasi zen Kaxildo bere hondar alea jartzen Euskaltzaindian. Euskara eta pilota eskutik helduta.

Getariatik Nerbioi-ertzetara Nafarroan barna

Kaxildo Alkorta Barrena Getarian jaio zen 1943ko apirilaren 3an. 10 urterekin, 1953an, batxilergoko ingreso-azterketa egin zuen Donostiako institutuan. Ama maistra zuenez, Kaxildo txikiak posible izan zuen sarrera-proba Getarian bertan prestatzea. Gero, Xabierrera joan zen, eta bertan egin zuen batxilergo elementala zeritzona (10-14); errebalida, ostera, Iruñean gainditu zuen. Batxilergoaren bigarren etapa (14-16) ere Xabierren egin zuen, eta orduko Curso Preuniversitario (Preu) zeritzona Donostiako Ategorrieta auzoko kolegioan. 1959-1960 ikasturtean gaude.

Hamazazpi urterekin, Zaragozako Santa Maria de Veruela-ko kolegiara joan zen jesuita izateko nobiziotza egitera. Han, nobiziotzako bi urteak eta betirako botoak egin zituen, baita Humanitateetako lehenengo urtea ere. Humanitateetako bigarren urtea Salamancan burutu zuen. Izan ere, 1962. urtean jesuiten Loiolako Probintzia sortu zen eta horrek ahalbidetu egin zuen Hego Euskal Herriko nobizio guztiak ikastetxe bakar batera bildu ahal izatea. Filosofia hiru urteak (1964-1967), ordea, Euskal Herrian, Loiolan, egin zituen. Filosofia-ikasketak amaitzean, 24 urte ditu. Oso ikasle ona, kultua, jendekina... Loiolan oso harreman ona izan zuen bertako hermanoeekin, legoekin, eta sarri ere sarri joaten zen haien artera berrikerian egitera, anaia xume haiengandik ere, zer ikasi handia zuelakoan. Beste aldetik, Loiolan, “Loiolatxo” izeneko esperientzia ere azpimarratu beharrekoa da. Basilikatik hurre zegoen txoko txiki bat zen, non inguruko gazteak ziren protagonista nagusiak: ibilaldiak, pilota-partiduak, euskal dantzak, herri-kirolak... Horretan guztian, Kaxildo izan zen animatzaile nagusia. Haren izaera gizatiar, xalo, euskaltzale eta eskuzabalak arlo askotan utzi zuen bere ukitu berezia.

1967-1969. urteetan Bilbora etorri zen Kaxildo, jesuiten Indautxuko kolegioan klaseak ematera. Irakasletza-urte horiek jesuiten ibilbidean ohikoak ziren eta “mai-

su txiki” (maestrillo) izena ematen zitzaien Filosofia-urteak amaituta, pare bat urtez, irakaskuntzan jardun behar izaten zutenei (Kaxildok Aita Zavala izan zuen maestrillo Xabierren). Aldi hori amaiturik, 69-70 ikasturtean, Teologia ikasten hasi zen Deustuko Unibertsitatean, eta konpainiak Bilboko Buenos Aires kalean zeukan pisu baten bizi izan zen beste ikasle batzuekin batera. Teologia-ikasketak hasita dituela, 1970ean, 27 urterekin, Kaxildo Alkortak Jesusen Konpainia uztea erabaki zuen.

Bizimodu berrira egokitu behar-eta lagun batzuen bitartez lana topatu ahal izan zuen; hasieran, bost bat hilabetez, Mungiako pertsiana-fabrika baten, Juan Gangoitirenean; eta, gero, Mensajero argialetxean, Bilboko Deustu auzoan. Tarte horretan Barakaldoko Lutzanan izan zuen bere bizilekua, inguru horretan lanean zeuden ikaskide ohi batzuen pisuan, hain zuzen ere. Handik denbora laburrera baina, jesuita-ikasketak alde batera utzi izanak Espainiako armadaren deia ekarri zion Kaxildori, eta soldadu joan behar izan zuen (1972-1973). Hasieran, Leongo El Ferral de Bernesga kanpamentuan egon zen, eta, gero, Valladolideko artilleria-kaserna baten. Adina kontuan hartuta —28-29 urte inguru— beteranoa izan zen lehenengo egunetik soldaduskan. Edozelan ere, ez dago geldi Espainiako lautadetan, eta soldadu dagoela, *Giza zirriborroa* liburua idatzi zuen, 1972an argitaratu zena. Liburuko ilustrazioak ere Kaxildorenak dira. Kuartelean, etxera joateko baimena zuenetan, Lutzana industrialera, lagun zaharregana, itzultzen zen beti.

Soldaduska amaitu eta handik lasterrera, 1973an, Kaxildo, Ezkerraldea utzi barik, Portugalete herrira aldatu zen, bertara ezkondu baitzen Guruzne emaztearekin. Handik urtebetera, 1974an, Ekaitz semearen jaiotzak pozez bete zuen Portugaleteko etxea. Han bizi izan zen 44 bat urtez eta 2017az geroztik Bilbon, bilobengandik hurrago. Ezkontza garaisu horretan hasi zen lanean Sestaoko Patronato ikastetxean. Urte haietan, ikastolen aldeko mugimendua borborka zegoen, eta, Ezkerraldean ere hainbat proiektu erne ziren, euren artean Sestaokoa. Bertan egon zen bost urtez (1973-1978), eta Portugaleteko ikastola berriko eraikinak prest egon zirenean, eskualdeko beste ikastola txiki batzuen bide beretik, haraxe aldatu zen Sestaoko Patronatoa ere, “Asti Leku” proiektuari hasiera emanez. Manu Ormazabal lagunak esan zidanez, aldaketa azkar ere azkarra izan zen, eta, kasualitatez, Kaxildoren urtegunean, 1978ko apirilaren 3an, hain zuzen ere. Portugaleten beste bost urte eman zituen irakasletzan, 1978tik 1983ra arte.

Bien bitartean, Filosofia tituluaren baliozkotzea zela eta, Kaxildok hainbat arlo prestatu behar izan zituen, jesuitekin egindako filosofia-ikasketak osotu eta horni-

tu ahal izateko. Madrileko Universidad Complutense delakoan azterketak egin eta gero, 1976. urtean bereganatu zuen Filosofia eta Letretako agiri akademikoa. Hala ere, berak zioenez, agiria Madrilen, baina titulua Loiolan eman zioten.

Ataza berriak: betiko engaiamendua

Irakaskuntza utzirik, Kaxildok Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundean (IVAP / HAEE) jardun zuen lanean, hogeita bost urtez, itzulpengintza arloan betiere. Hasieran Oñatin (1983-1985), eta, gero, itzultzaile-taldearen arduradun modura Gas-teizen, 2008an jubilatzeke unea heldu zitzaion arte. Ohiko partaide izan genuen *Administrazioa euskaraz* aldizkarian, baita erretiroa hartu eta gero ere. Guztira, 60 artikulua zenbatu dizkiogu 1995etik 2021era luzatu zen kolaborazio-aldian. Testu batzuk teorikoak dira —hasierakoak, batez ere—, baina gehienak pasadizo edo ta kontakizun aberatsak, irakurterrazak eta umorez zipriztindutakoak. Memoria paregabea eta luma jori bezain umotuaren jabe genuen, eta bazekien egoki txiri-kordatzen kultura klasikoa eta garaikidea, mundu zabala eta etxe ondoa, ahozko kultura eta idatzizkoa, ume-umetako bizikizunak eta bezperan hedabideek zekar-tena. Gomendatzeko moduko piezak dira, batera txukun jarriak, edizio polit bat atontzeko modukoak, zalantza barik. Kolaborazio gehienek izen-abizenen ondoan *Laguna* gehigarritxo daramate. Jubilatzean, IVAPeko lankideek liburu bat opetsi zioten, *Kaxildoren omenex. Zure lankide izan garenok*, bihotzaren erditik opetsi ere: “Egon dadila liburuan, baina,/ batez ere, geure buruan./ Ezin da-eta esan bere bizitza/ bi hitzetan, izango da beti/ gure bihotzetan”.

Administrazioa euskaraz aldizkariak aurtengo lehenengo zenbakian (2022-urt, 115, 6-12), hilondoko omenaldia eskaini zion lagun zenduari: “Kaxildo Alkorta: IVAPeko adiskide eta laguna”. Lan ederra, zinez, Miel A. Elustondorena. Azpimarraztekoa da [samurtasunez beratuta eta adiskidetasunez blaituta baitago] Getariako kanposantuan gertatzen den balizko hizketaldia. Bertara joan zaizkio IVA-Peko lagunak bisitan. Honako hau diotso Elustondok: “Manu Arrasate, Antton Burgoa, Edorta España, Maite Imaz, Asier Madariaga... Hamaika lagun ere bazenituen zuk IVAPen. Getariako hilerrira etorri gaituzu...”. Eta Kaxildok: “Nik, Getariako kanposantuan ere, gogoan ditut garai haiek, zer polit, zer eder... Ahal duzuela, eutsi horri!”.

Itzulpengintzan zeukan esperientzia baliaturik, hainbat libururen itzulpenak atondu zituen Kaxildok: *Moby Dick* (1977), *Gurutzatuen garaiko gotorleku bat: Zal-*

dunen Kraca (1988), *Herriska bat Erdi Aroan*, *Luttrell* (1988), *Burdin aroko babes hiri bat*, *Biskupin* (1988)... Kirol eta euskal kulturaren alorrekoak ere aipagarriak dira: *Ehun urte baino gehiago arraunean* (Zierbena, 2002), *Euskaldunen pilota jokoa...* (Bilboko Euskal Museoa, 2009), *Elai Alai 2012 / 50. urteurrena* (Portugalete, 2012)... Itzulpengintzaz dihardugunez, Mikel lagunak esanda dakit Kaxildok udaldi asko aprobetxatu izan zituela Frantziara [batez ere, Bordele aldera] frantsesa lantzerako joateko, eta han ere lagun ugari ere ugari egin zituela.

EIZIE Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen elkarteko partaide izan zen gure omendua, elkartearen sorreratik bertatik (1987), baita zuzendaritzako kide ere, 1988tik 1993ra bitartean. Itzulpen alorreko Euskadi Literatura sariaren epaimahaikide ere izan zen 1989. urtean. Hona, taldekideen berba sentituak: “Berria jakin orduko irakurri ahal izan ditugu haren lagunen hitz goxo eta esker onekoak. Izan ere, gizon apal eta aditsua bera, jende askorekin lan egiteko abagunea izan zuen, eta oso estimatua zen guztien artean”. Horri guztiari loturik, hiztegitintzan eginiko lana ere aipatu daiteke, kasuon lantalde biren baitan: 1) UZEIrekin: *Nekazaritza Hiztegia*, *Txirindularitza Hiztegia* eta *Arrantza Hiztegia*; eta 2) Adorez taldearekin: *Eskola Hiztegia*, *3000 Hiztegi Praktikoa* eta *5000 Hiztegia*.

Gorago aipatu dugu Kaxildok soldadutza garaian idatzitako liburu bat: *Giza-zirriborrea*. Tamalez, bere buruari, hartaz eta honetaz galde eta galde ari zitzaiona, sormen-lan luzeei zegokienez behintzat, mututu egin zen. Edozelan ere, pozgarria izan da Alvaro Ravellik iaz defendatutako doktorego-tesian [Euskal ipuingintza garaikidearen *Historia (1970etik 2010era)*] Kaxildoren gaztetako liburuari zenbait orrialde eta aipamen eskaini izana.

Etxe maitatu bi: Mendebalde, Euskaltzaindia

Mendebalde Kultura Alkartea beste geltoki bat da Kaxildoren bizitzan. Elkartea 1993. urtean eratu zen Alfontso Irigoien euskaltzainaren gidaritzapean, helburu nagusi batekin, hots, mendebaldeko euskara aztertzea, lantzea eta behar duinen thornua ematea, betiere euskara orokor-batuaren mesedetan. Bizkaiko Aulesti herria eta hango berbaera barneraturik zeuzkan getariarra, handik hiru urtera, 1996an, Mendebaldeko kide egin zen, eta jubilatutako ostean, 2010etik aurrera, elkarrekin zuzendari izan zen. 2012an Bizkaiko Foru Aldundiak, Bilboko Liburu Azokari, Mendebalde Kultura Alkarteari opetsitako Urrezko *Luma* saria Kaxildok berak hartu zuen, elkarrekin zuzendari izan aldetik. Honela gogoratzen zuen Men-

debalde elkarte, iazko otsailean bere jaioterriko aldizkarian (Artzape) egindako elkarrizketan: “Arlo ezberdinetako jendea zegoen elkarte: ezagunak, unibertsi-tateetako zein institutueta irakasleak... Gipuzkoar bakarra ni nintzen, eta azken hiru edo lau urteetan, presidente. Mendebaldeko Obama nintzela esaten nuen”.

Etxe honetan ere, Euskaltzaindian, lan mardula eginik joan zitzaigun Kaxildo. Euskalkien lantaldeko kide 2001etik, euskaltzain urgazle izendatu zenuten 2013an. Hizkuntzarekiko kezka bizia zeukan eta berak oso euskara osasuntsua eta eredu-garria erabiltzen zuen arren, bazekien zelako odolustea nozitu izan duen euskal hizkuntzak azken hamarkadotan. Hori dela-eta ahaleginak egin ohi zituen Hiztegi Batuak han-hor-hemengo berezitasunak jaso zitzaizkien, haien testigantza idatzia ez ego-nagatik. Hona, Patxi Uribarren euskaltzain emeritu eta Euskalkien lantaldeko ar-duradun eta lankideak dioskuna: “Herritarren ahotik entzundakoak jaso eta aurre-ko gizaldietatik gugana heldutako altxorra maitasun handiz gordetzeko benetako ardura zuena” genuela Getariako semea. Mikel lagunak esan zidanez, Kaxildo, Xabierren, artean mutil bardingoa zela, antza, konturatu zen erdaraz pentsatzen hasita zegoela. Horrek, jakina, inarrosi egin zion barrua, eta erabakia hartu zuen gogo-bihotzetan zuen gar bizia iraungi ez zekion. Ez dago dudarik errotik lortu zuena bere guraria.

Adiorik ez, Laguna

Kaxildo lagunak, gaixotasun azkar baten ostean, iazko urriaren 10ean eman zuen azken hata. Ezuste handi ere handia getariarra maite genuenontzat. Izan ere, 2021ean, zendu aurreko hilabeteetan hiru artikulua argitaratu zituen Administra-zioa euskaraz aldizkarian. Azkenak, “Lehen azterketa” izenburu duenak, uztailleko zenbakian ikusi zuen argia, bera hil baino hiru hilabete lehenago. Artikulu horretan, hamar urterekin, aitaren kamioian, Getariatik Donostiara *ingreso*-azterketa egitera doan mutikoaren gorabehera hunkigarriak kontatzen dizkigu, xehetasun harrigarriak kontatu ere. Gomendagarria, zinez. Apirileko zenbakiko artikuluan, “Martxoaren 8a”, Txekhov idazle errusiarraren ipuin baten bitartez, egun seinalatu horren sinbolismora garoaz; eta 2021eko urtarrileko zenbakian, “Egun handira arte?” izenekoan, kontatzen digu denbora laburrean pertsona biren, abade baten eta etxeokandrea baten, hileta-elizkizunetan egona zela. Sermoiak baina, diferen-teak izan zirela: lehenengoa apur bat hanpatua; bigarrena, oster, apaingarri asko-rik gabea; eta gure Kaxildori —apal ere apala izaki— bigarrena gehiago gustatu:

Hitzaldiak, biak, ildo berekoak. Bietan hildakoaren bizitzakoak laburtuta azaldu zizkiguten. Erlijoso apaizarenean, ez ziren falta izan laudoriozko hitz zehatz batzuk —ez asko—. Normala, eta, ziur asko, zeruratuak mereziak. Amama etxeoandrearenean, ez nuen laudoriozko hitz edo esaldi berezirik sumatu. Zenbait zertzeladaz ekarri zigun gogora emakumearen bizitza, samur baina apaindurarik gabe, bere hartan. Ba al da, bada, laudorio hoberik bizitza zintzo bete duen inorentzat, bere egin zuen bizimodu xumea, xalo-xalo azaltzea baino?

Kaxildo, zure iradokizun eder hori betetzen ahalegindu gara, apaindura juxtuak erabiltzen saiatu gatzazkizu, lantegi erraza ez izanagatik. Barka iezaguzu ez badugu lortu. Edozelan ere, samurtasuna, zintzotasuna, xumetasuna, xalotasuna... zer berba apalak, zeinen hitz egokiak zure bizitzaren kronika egiteko, Laguna!